

Kraków, 27.12.2023 r.

dr hab. inż. arch. Bogusław Podhalański, prof. uczelni
Akademia Nauk Stosowanych w Nowym Targu
Instytut Architektury i Kształtowania Przestrzeni, Zakład Architektury
boguslaw.podhalanski@ans-nt.edu.pl

Recenzja

Rozprawy doktorskiej Pani mgr inż. arch. Agaty Gąsowskiej – Kramarz p.t. „Wyodrębnienie metod systemowej kwalifikacji przestrzeni mieszkalnej w wielorodzinnym budownictwie mieszkaniowym w kontekście kształtowania jej pod wpływem czynników architektonicznych i pozaarchitektonicznych. Tendencje w kształtowaniu przestrzeni mieszkań w wielorodzinnym budownictwie mieszkaniowym na początku XXI wieku (na przykładzie miasta Opola)”.

Promotor: dr hab. inż. arch. Grzegorz Nawrot, prof. Politechniki Śląskiej

1. Podstawa wykonania recenzji

Podstawą wykonania recenzji są:

A) uchwała Rady Dyscypliny Architektura i Urbanistyka Wydziału Architektury Politechniki Śląskiej z dnia 23 października 2023 r., oraz pismo Pana dr hab. inż. arch. Krzysztofa Rostańskiego, prof. PŚ, Przewodniczącego Rady Dyscypliny Architektura i Urbanistyka Wydziału Architektury Politechniki Śląskiej z dn. 30 10. 2023 r. Wraz z pismem przesłano do recenzji załącznik w postaci 1 egzemplarza pracy doktorskiej Pani mgr inż. arch. **Agaty Gąsowskiej – Kramarz** w formie wydruku oprawionego oraz w wersji elektronicznej.

B) Obowiązujące przepisy prawa

C) praca doktorska Pani mgr inż. **Agaty Gąsowskiej – Kramarz**

2. Recenzja rozprawy doktorskiej.

2.1 Zawartość i układ rozprawy.

Rozprawa doktorska Pani mgr inż. arch. Agaty Gąsowskiej – Kramarz liczy 298 stron, w tym: bibliografię, obejmującą 182 pozycje, słowniczek pojęć i skrótów, zawierający 87 użytych w tekście dysertacji, zestawienie 28 tabel, zestawienie 275 rycin i 10 zdjęć, zestawienie 27 stron www, streszczenie i abstrakt w językach polskim i angielskim.

2.2 Analiza i ocena zawartości merytorycznej.

Rozprawa podzielona jest na 5 rozdziałów, aneks oraz wymienione uprzednio zestawienia. Wstęp zawiera uzasadnienie wybranego tematu, opis przedmiotu, celu i metodyki rozprawy, zapoznając Czytelnika z problemem, tezami i strukturą pracy. Uzasadniając istotność podjętego tematu Pani mgr inż. arch. Agata Gąsowska – Kramarz (dalej w recenzji Autorka) za pierwsze uzasadnienie, jako drugi wskazuje aktualność tematyki, związaną z dynamicznym postępowaniem w technologii budowy wielorodzinnych obiektów mieszkalnych. Upatrując wynik pracy w ukazaniu tendencji do kształtowania wybranych do analiz lokali w wielorodzinnym budownictwie mieszkaniowym Autorka zaznacza, iż dysertacja stanowi rozwinięcie przeprowadzonych przez Nią badań w ramach praktyki zawodowej w Opolu i wymiany doświadczeń z autorami zrealizowanych budynków wielorodzinnych. Zapis tych badań stanowi zbiór plansz badawczych, zamieszczonych w dysertacji. Przedmiot badań jest zdefiniowany miejscem (Opole, we wschodniej i zachodniej części miasta, na terenach ściśle przeznaczonych pod zabudowę wielorodzinną) i czasem (po 2015 roku) oraz wielkością lokali (1, 2, 3 i 4 pokojowe). Cel dysertacji jest klarowny i precyzyjnie określony, podobnie jak i metodyka, zmierzając do określenia kierunków w kształtowaniu przestrzeni lokali mieszkalnych, przy opisanu problematyki badawczej

jako teoretycznego określenia typów przestrzeni mieszkalnej (lokali) we współczesnym budownictwie mieszkaniowym, w kontekście czynników architektonicznych i pozaarchitektonicznych, przy pomocy kryteriów architektonicznych, opisanych szczegółowo (str. 90-102) oraz pozaarchitektonicznych, (str. 103-113), zbiorczo zilustrowanych graficznie w postaci schematów blokowych (Ryc.2.62). Przyjęte techniki badawcze oraz zakres badań są prawidłowe. Dwie tezy rozprawy są nieco niejasne, zwłaszcza pierwsza „Czynności określające stan zamieszkiwania ...” (str.12) wymaga odpowiedzi na pytanie, jakie precyzyjnie czynności Autorka ma na myśli? Pewną podpowiedź Czytelnik znajduje dopiero w Słowniku pojęć i skrótów (str. 318), z odesłaniem do literatury. W drugiej tezie znajduje się stwierdzenie: „...prawdziwie wiernie skonstruowane...” (str.12), powstaje więc pytanie, czy podziały te mogą być skonstruowanie jako nieprawdziwe i niewiernie? Trzy hipotezy są klarowne, niemniej można zadać pytanie czy i jaka jest różnica pomiędzy wyrazem „zamieszkiwania” w tezie 1 (str.12), a tym samym wyrazem „*zamieszkiwania*” w hipotezie 2, napisanym kursywą (str. 12)? Struktura pracy nie budzi zastrzeżeń, Autorka podzieliła ją na trzy części: w pierwszej, obejmującej badania literaturowe, wymieniając sześć pozycji uznanych za najważniejsze z punktu widzenia prowadzonych badań, w drugiej części przedstawione są kryteria badań architektonicznych i pozaarchitektonicznych, w trzeciej, analitycznej, zawierającej opracowania analiz urbanistycznych w formie graficzno – rysunkowej, odnoszącej się do empirycznego obszaru badań, zawarte zostały także wnioski dowodzące tez pracy. Grafika na str. 14 ilustruje opracowany przez Autorkę schemat poszczególnych powiązań pomiędzy kolejnymi krokami toku analiz i wnioskowania zawartymi w pracy, kolejna, ze str. 16 przedstawia przyporządkowanie poszczególnych autorów analizowanych pozycji literatury przedmiotu poszczególnym, trzem grupom źródłowym.

Przywołując myśli Yi-Fu Tuana i Waltera Gropiusa na temat miejsca i czasu, Autorka określa swoją postawę badawczą jako „...*praktykującego i realizującego projektanta architektury*” (str. 15). Jest to bardzo ważne, gdyż Autorka, mając własne doświadczenia realizacyjne w obszarze zainteresowań badawczych, gwarantuje, że czytelnik może mieć nadzieję, iż wyniki analiz będą one nie tylko rzetelne, lecz również przeprowadzone z punktu widzenia nie tylko teoretycznych, ale zwłaszcza aplikacyjnych ujęć. Tak jest w istocie; poprzedzając rozważania praktyczne wstępem, opartym na analizie literatury i dzieł znanych dziesięciu filozofów, dotyczących problematyki filozoficznej analizy zagadnienia bycia, następnie przywołując kolejnych 23 autorów interdyscyplinarnych, reprezentujących szerokie spektrum wiedzy – badaczka prowadzi czytelnika przez meandry dzieł następnych 38 autorów (traktujących o historii, teorii architektury i urbanistyki), w większości współcześnie żyjących, wśród których nie brak nazwisk znaczących w wymienionych dziedzinach.

Rozważania te powadzą do bardziej szczegółowego przeanalizowania materiału w części pierwszej dysertacji (str. 32 - 88) i zidentyfikowania problemu badawczego, (str. 32 - 35), pozwalając Autorce na „...*konstruowanie narzędzi do kryteriów kwalifikacji przestrzeni w kontekście architektonicznym i pozaarchitektonicznym*”, (str. 35). W oparciu o dzieła teoretyków bytu, przechodząc od anatolijskich, poprzez szkockie, hinduskie, greckie, rzymskie, angielskie, niemieckie i francuskie przykłady organizacji przestrzeni mieszkalnych wskazuje, iż od szóstego tysiąclecia p.n.e. po modernistyczny blok marsylski, przestrzeń mieszkalna w zasadzie nieco uległa redukcji, a zmieniły się tylko jej formy i materiał tworzący obudowę samego mieszkania, zapewniającego bezpieczne miejsce do spania (str.49). Z kolei analiza dzieł autorów interdyscyplinarnych naprowadza Autorkę na myśl, że „...*architektura organizuje ludziom życie, określając kolejności i sposób wykonywania ludzkich*

aktywności” (str. 84), natomiast sztuka architektury i urbanistyki w świetle badań literatury, tworzonej przez praktyków, teoretyków i historyków, dziedzinami tymi się zajmujących wskazuje, iż „... *kluczowym jest aspekt kształtowania, obszar strefowania wnętrza mieszkania oraz typologia zespołów mieszkaniowych*” (str. 8). Tabela 1.1 zestawia przyjęte przez Autorkę po pięć kryteriów architektonicznych i pozaarchitektonicznych, stanowiących narzędzia badawcze, użyte w dysertacji.

Druga część pracy, poświęcona jest wyodrębnieniu metod systemowej kwalifikacji przestrzeni mieszkalnej. Na 27 stronach Autorka dowodzi, że m. innymi „...*kształtowanie lokalu mieszkalnego następuje dwuwymiarowo. Pierwszy określa mieszkanie jako miejsce. Drugi określa mieszkanie jako stan wyznaczony zespołem czynności – stan mieszkania*” (str. 91). Prowadzi to do wyodrębnienie metod systemowej kwalifikacji przestrzeni mieszkalnej, na podstawie kryteriów architektonicznych, to jest: czynności określających stan zamieszkania, powiązań strukturalnych, potencjalnych możliwości wektorowego poszerzania przestrzeni mieszkalnych, plastyczność strukturalną i organizację użytkowania z jednej strony, oraz kryteriów pozaarchitektonicznych: zasiedlenia, wiarygodności ukształtowania, odczuwania, świadomości duchowej (egzystencjonalnej) i percepcji erudycyjności, zilustrowanych na Ryc. 2.02., z drugiej strony.

Najobszerniejszą jest trzecia część dysertacji, w której Autorka na 133 stronach począwszy od str. 119 dokonuje bardzo szczegółowych badań nad tendencjami w kształtowaniu lokali mieszkalnych, znajdującymi się w dziesięciu opolskich osiedlach.

Układ całego rozdziału jest bardzo przejrzysty, uporządkowany od skali makro po mikro, poczynając od czterech analiz urbanistycznych, charakteryzujących Opole pod względem funkcji, komunikacji, ukształtowania cieków wodnych oraz terenów zieleni, stanowiąc tło do lokalizacji rozpatrywanych osiedli mieszkaniowych, w których z kolei

zdelimitowana została wybrana do analiz zabudowa. Wszystko zostało zilustrowane przez Autorkę na odpowiednio dobranych podkładach mapowych, według analogicznego układu, legendy, fotografii analizowanych obiektów. Analizę struktury wybranych lokali mieszkalnych przeprowadzoną graficznie na 10 planszach, według czytelnego schematu i zestawiono zbiorczo na Ryc. 324. Następnie, na 82 kartach Autorka wykonała analizę, mającą na celu wskazanie tendencji w kształtowaniu mieszkań, na podstawie opisanych uprzednio kryteriów architektonicznych i pozaarchitektonicznych, oraz uzyskane wyniki badań zestawiała w dwu tabelach 3.1 i 3.2, a następnie zilustrowała te wyniki graficznie w kolejnych tabelach 3.3 i 3.4., co znacznie ułatwia zapoznanie się z oboma typami kwalifikacji przestrzeni. Oprócz graficznych zapisów, wnioski z badań zostały wyrażone przez Autorkę w sposób tekstowy, odnosząc je adekwatnie do pięciu kryteriów architektonicznych i pięciu kryteriów pozaarchitektonicznych (str. 249 – 50) Ryc. 3.108 i 3.109. Podsumowując całość badań pod względem kryteriów architektonicznych, Autorka zauważa, iż „... *przeanalizowane mieszkania wykazują tendencje do możliwości poszerzania przestrzenie wykorzystując innowacyjne rozwiązania smart home. Wykazują tendencje do przestrzeni ergonomicznych.*” Z kolei mieszkania rozpatrywane w świetle kryteriów pozaarchitektonicznych „...*wykazują tendencje skierowane ku przestrzeniom użytkowym, prawdziwym w filozoficznym kontekście postrzegania relacji przestrzennych...*”. Przywołując Heideggera, Autorka konkluduje, iż ukazując w pracy „...*obraz przestrzeni zamieszkiwania, jako wizerunek wewnętrznych przemysłów, odbioru wynikającego z subiektywnych uczuć [...] ma związek z sensotwórczym wymiarem architektury, w której budynek może stać się ucieleśnieniem miejsca otwierającego okolice [...] sensowność miejsca...*” trawestując

nieco Wierzińska¹ zauważa, że „*Dzięki takiemu spojrzeniu jesteśmy w stanie odkryć i odczuć bycie bytu danej rzeczy w przestrzeni zamieszkiwanego świata*” (wszystkie cytaty - str. 251).

3. Konkluzja:

Dysertacja ma duże walory graficzne, jest wydrukowana w sposób prawie wprost nadający się do publikacji w formie wydawnictwa zwartej. Recenzent rekomenduje publikację dysertacji w formie skryptu dla studentów, oczywiście po przerehabilitowaniu, uwzględniającym uwagi wynikające ze spostrzeżeń i dyskusji nad pracą w czasie jej obrony.

Stwierdzam, że dysertacja Pani mgr inż. arch. Agaty Gąsowskiej – Kramarz spełnia wymogi merytoryczne i formalne, wynikające z obowiązujących przepisów prawa. Dysertację oceniam jako bardzo interesującą, mającą dowiedzione, wyraźne walory aplikacyjne oraz wnoszę o przyjęcie tej rozprawy przez Radę Dyscypliny Architektura i Urbanistyka Wydziału Architektury Politechniki Śląskiej a także o dopuszczenie Pani mgr inż. arch. Agaty Gąsowskiej – Kramarz do publicznej obrony.

---

¹ <https://architektura.muratorplus.pl/krytyka/architektura-spotyka-filozofie-aa-xDV8-2z5v-z7e5.html> „Dzięki temu jesteśmy w stanie odczuć bycie bytu danej rzeczy, jej jakościowego uposażenia i przestrzennego usytuowania w ramach świata”.